

LYDT I RUNDETAARN

ARRANGØR: DANSK FORFATTERFORENING

EN USTILLING OM LYDEN AF DET DANSKE SPROG

25. SEPTEMBER TIL 24. OKTOBER 1999

LYDT I RUNDETAARN

Rundetaarn 25. september til 24. oktober

mandag til lørdag 10-17

søndag 12-17

Entré til Rundetaarn: Voksne kr. 15,-, børn kr. 5,-

Arrangør: Dansk Forfatterforening

Udstillingsarkitekt: Martin Christiansen

Teknik og programmering: Steffen Leve Poulsen

Overordnet koordination samt katalogtekst: Rikke Lund Heinsen og Helle Merete Brix

Korrektur: Bjarne Stavnshøj

Katalogforside samt plakat: Hanne Bartholin

Tryk: Eks-Skolens Trykkeri

LYDT I RUNDETAARN har modtaget støtte fra

Kulturfonden

Kulturministeriets Udviklingsfond

Oticon Fonden

Undervisningsministeriets tips/lottomidler

Københavns Kommunes Kulturelle Udviklingspulje

LYDT i RUNDETAARN vil gerne sige tak til følgende personer og institutioner:

Rundetaarn, Danmarks Radio, Dansk Sprognævn, Vester Kopi, Den Danske Boghandlerforening, Frisørskolen, Kulturfabrikken, Rigshospitalet, Jens Okking, Iben Elise Larsen, Trevor Davies, Magali Ponce, Susanne Jorn, Marie Louise Rosenstand, Pia Juul, Thomas Boberg, Niels Lyngsø, Muniam Alfaker, Martin Budtz, Camilla Christensen og Mette Tine Bruun samt de mange af Dansk Forfatterforenings medlemmer, der har bidraget med gode ideer og hjælpende hænder.

En særlig tak til BU og Illustratorklubben, Hanne Kvist, Thorstein Thomsen, Niels Vigild, Vagn Steen, Thomas Thøfner, Birte Kont, Janus Kodal, Hans Flemming Hilt, Henning Vangsgaard, Trine Andersen, Bertill Nordahl, Jakob Brønnum, Hans Reusch og Flemming Madsen Poulsen.

DER VAR EN GANG FOR LÆNGE SIDEN

Og dengang kunne vi sætte et meget stort lighedstegn mellem lyd og litteratur, for det var før bøgerne og læserne. Den store fortælling bevægede sig fra mund til øre, og var den iørefaldende nok, levede den og vandrede videre til nye ører og blev fortalt af andre munde. Nogle gange blev den bedre og bedre undervejs, men fortællingernes kerne levede og blev respekteret. De store fortællere sikrede, at sagaerne og eventyrene fik liv og stadig lever.

Den gode historie fortælles stadig. Stadigvæk er litteratur også i høj grad lyd. Og ligesom litteraturen påvirker den måde sproget tales på, så påvirker dagligsproget i alle dets nuancer også litteraturen. Engang var der nogle, der frygtede, at alle lokale særpræg og dialekter ville forsvinde i dette lille land; men i dag opstår der bestandig nye subkulturer og sprogtoner, samtidig med at der er større respekt for dialekterne, som også lever og udvikler sig.

Der snakkes og skrives og høres dansk på mangfoldige måder. Der fortælles bestandig nye og anderledes historier iklædt en ny tids forandrede sprogdragter, men der fortælles og lyttes også til den klassiske fortælling, som opleves ny uanset alder.

Kultur og identitet er også i Danmark størrelser som hele tiden forandres, men heller ikke sprogets forandring opstår i et tomrum. Også i sproglig henseende er der sandhed i Poul Henningsens ord, om at vi selv er historie. Vi er alle med i sprogudviklingen. Vi påvirkes, vi irriteres, vi ændrer, og vi forandres selv, samtidig med at vi i fællesskab forandrer sproget. Digterne registrerer og stimulerer, de bevarer og provokerer, de analyserer og de underholder. De skaber nye verdener, og de bruger et nyt sprog i beskrivelse af

den gamle verden. De går foran, men de går også bagved og passer på at det gode sprog ikke går tabt.

Ordbogsudgivelser skaber altid hidsige debatter. Hvordan ser det rigtige sprog ud? Hvordan lyder det eller bør det lyde? Men sprogets lyd og form er langt mere end ret skrivning. Sproget er så stærkt, at det holder til både omfavnelse og mishandling.

Efterårets runde LYDTårn bringer nogle eksempler på al den litteratur, der gennem årene har LYDT i børneværelser og ud af radio- og TV-apparater og ved fortælle- og oplæsningsarrangementer overalt i landet. Her kan man lytte både til afdøde og nulevende forfattere. Man kan følge en udvikling og høre, hvor forskellige udtryk litteraturen har i dag. Samtidig er LYDTårnet i Rundetaarn et eksperiment. Der skabes ny litteratur og ny lyd i LYDTårnet i disse efterårsuger. Vi kender ikke resultaterne, før de har LYDT.

Et lydværksted. En lydabyrint. En række litterære arrangementer at lytte til. Arrangementer for børn og unge. Og for voksne. Litteratur for alle lydhøre. Litterære lydoplevelser.

Dansk Forfatterforening står bag, fordi vi gerne vil være med til at præsentere litteratur på nye og gamle måder fra et udsnit af landets forfattere og digtere, og fordi vi samtidig gerne vil være med til at fortælle, hvordan dansk kultur gennem litteraturen har udviklet og udvikler sig. Mange har støttet os, økonomisk, materielt, med gode ideer og hjælpende hænder. Tak til dem alle.

Knud Vilby

Formand for Dansk Forfatterforening

LYDLABYRINTEN

I labyrinten i Bibliotekssalen sendes publikum ind og ud af forskellige litterære genrer og kan både se og høre, hvordan forfattere skaber ganske forskellige lydbilleder i deres værker. Her er lyriske tekster, prosatekster og faglitterære tekster, ligesom der er mulighed for at komme rundt i dialekternes Danmark. Her er det danske sprog, som det lyder og ser ud på blandt andet købstadsjysk, bornholmsk og københavnsk. Publikum får også indblik i, hvordan oversætteren arbejder med sprogets lydside gennem en række tekster, der kan ses på det originale sprog, og som i hovedtelefoner både kan høres på originalsprog, blandt andet fransk, spansk, tyrkisk og færøsk, og i oversættelse.

I lydlabyrinten er der mulighed for at se og høre tekster af følgende forfattere:

Prosa:

Maria Jacobbe (Øen -92),
Gynther Hansen (Jeg.Jeg.Mig.Mit. -78),
Christina Hesselholdt (Køkkenet, gravkammeret og landskab -91),
Hans Flemming Hilt (Tændstiksmænd -96),
Per Højholt (6512 -69),
Vagn Lundbye (Tilbage til Anholt -78),
Klaus Rifbjerg (R.R. -72),
Aksel Sandemose (En flygtning krydser sit spor -33),
Peter Seeberg (Argumenter for benådning -76),
Christian Skov (Høstnætter -94).
Indlæsning af prosatekster: Niels Vigild og Iben Elise Larsen

Lyrisk:

Emil Bønnelycke (Berlin - Klingen -17 -19),
Tom Kristensen (Nat i Berlin - Verdslige Sange -21),
Harald Landt Momberg (Vanvid - Parole -22),
Jens August Schade (Naturens trylleri - Kommodetyven -39),
Jørgen Nash (Vor manddom - Her er jeg -75),
Thorkild Bjørnvig (En lilla duft i mørket - Morgenmørke -77),
Johannes L. Madsen (uden titel- digte for en daler 3 -65),
Hans Jørgen Nielsen (hul hule - at det at -65),
Vagn Steen (uden titel - På eventyr med kr- -65),
Klaus Høeck (uden titel - Rejse, V -73),
Helge Krarup (Ka du ka du - Verden som den er -84),
Merete Berg (Pendul - Datolinien passeret -22),
Lars Bukdahl (Råbealfabet - Et digt om dagen - 95).

Dialekteksempler:

Kaj Munk (Skovarbejderens Sang),
Kirsten Tange Jørgensen (Godt Synet),
Niels Hausgaard (Ude bagved),
Per Højholt (Gittes monolog - om socialdemokratiet),
Håkan Sandell (Mikkel Rävs skatt),
Birte Nørregaard Pedersen (Spærretid å länt jemm),
Gustav Christiansen (Bræv fra progræsivt barn),
L.M. Larsen (Jæ' æ' vaaskovt),
Martin N. Hansen (Til e vind),
Rim på fjollemålet, Ivan Røn (Ywl).

Oversatte tekster:

A.S. Byatt: Babel Tower (Babelstårn). Oversættelse Claus Bech, indlæsning Paula Hostrup-Jessen og Nanna Salomon.

Kerstin Ekman: Rövarna i Skuleskogen (Røverne i Skuleskoven). Oversættelse Anne Marie Bjerg, indlæsning Birgitta Gervig og Anne Marie Bjerg.

Sebastiano Vassalli: Il Cigno (Svanen). Oversættelse Nina Gross, indlæsning Nina Gross og Niels Vigild.

Jean Giono: Le Hussard sur le toit (Husaren på taget). Oversættelse Else Henneberg Pedersen, indlæsning François Marchetti og Niels Vigild.

Orhan Pamuk: Kara Kitap (Den sorte bog). Oversættelse Henning Goldbæk, indlæsning Kedim Gefkin og Henning Goldbæk.

Viktoria Tokareja: Odin kubik nadezhdy (En kubikcentimeter håb). Oversættelse Jan Hansen, indlæsning Ljudmila Trier og Jan Hansen.

Miguel de Cervantes: Don Quijote (Den kløgtige adelsmand Don Quijote af La Mancha). Oversættelse Iben Hasselbalch, indlæsning Iben Hasselbalch og Niels Vigild.

Klaus Rifbjerg: Under piletræet (Undir Pílvídartrénu). Oversættelse Inga Birna Jónsdóttir, indlæsning Inga Birna Jónsdóttir og Niels Vigild.

Jens Hendrik Oliver Djuurhus: Eitt minni (Et minde). Oversættelse Hans Reusch, indlæsning Toruddur Poulsen og Hans Reusch.

Ole Korneliussen: Paasinnilerneq (Erkendelsen). Oversættelse Ole Korneliussen, indlæsning Ole Korneliussen.

Matti Paavilainen: me suomalaiset me voitimme (det var os finner som vandt). Oversættelse Søren Sørensen, indlæsning Søren Sørensen.

J.W. von Goethe: Die Wahlverwandtschaften (Valgslægtskaberne). Oversættelse Niels Brunse, indlæsning Gisela Dott Jensen og Niels Brunse.

Kjartan Fløgstad: Det 7. klima (Det 7. klima). Oversættelse Kirsten Vagn Jensen, indlæsning Kirsten Vagn Jensen og Niels Vigild.

De gamle danske lydopfindelser er venligst udlånt af Danmarks Tekniske Museum.

Derudover er der mulighed for at lytte til følgende cd'er:
"Ingentings mestre" af Janus Kodal,
"Digterstemmer" af Christian Yde Frostholm,
"Michael Strunge" af Nikolaj Nørlund,
"Halfdan E. og Dan Turell" af Halfdan E.,
"Glimtvis" af Dansk Hørfilm.

Desuden vises videoen "Poetry in transit 98" (instruktion Magali Ponce, medvirkende Thomas Boberg, Pia Juul, Niels Lyngsø).

LYTTESALON FOR BØRN

Til børnene er skabt en særlig lyttesalon, hvor de under tørrehjelme kan lytte til blandt andet spøgelsesfortællinger og børnetalekor. Dansk Forfatterforenings illustratører har sørget for, at man ligesom hos den rigtige frisør kan tegne og male imens.

I Lyttesalon for Børn kan man høre historier og digte af Louis Jensen, Birte Kont, Thorstein Thomsen og Thomas Winding.

LYTTEBIOGRAFEN

Lyttebiografen i Bibliotekssalen er det sted, hvor publikum dels kan lytte til nye lydværker af Rune T. Kidde, Niels Lyngsø og Ursula Andkjær Olsen (nærmere beskrivelse på side 8), dels kan høre optagelser af markante stemmer fra sportens, politikens og litteraturens verden gennem tiden. Stemmerne er fundet i arkivet hos Danmarks Radio.

Der kan høres optagelser med følgende stemmer i Lyttebiografen:

Karen Blixen, Georg Brandes, Lily Broberg, Hans Majestæt Kong Christian X, Elith Foss, Maria Garland, Gunnar NU Hansen, Palle Huld, Johannes V. Jensen, Thit Jensen, Naser Khader, Bodil Kjer, Tom Kristensen, Aksel Larsen, Jørn Lund, Henrik Malberg, Poul Reumert, Lise Ringheim, Th. Stauning, Dan Turell samt udsendelsen "Ulysses i stafet" - minimarathonoplæsning med 16 danskere, blandt andre Svend Auken, Jørgen Gustava Brandt, Tommy Kenter, Ib Michael, Vagn Lundbye og Ghita Nørby, derudover udsendelserne "Historier fra Nordjylland", "Bornholm. Sommerbesøg i det østlige Danmark"; begge udsendelser indgår i serien "danske dialekter" samt "det danske sprog - fra dialekter til regionalsprog".

13 LYDKUNSTNERE INDTAGER RUNDETAARN

13 forskellige kunstnere, der hver på deres måde arbejder med lyd, producerer og opfører et værk i forbindelse med udstillingen. Lydværkstedet er etableret i samarbejde med Lydmuren på DR. Teknik og programmering: Steffen Leve Poulsen.

Værker i Bibliotekssalen:

Voyeur - dette rum bliver aflyttet.

Af Dansk Hørfilm.

Konversationer, kommentarer og kritiske røster fra de besøgende på udstillingen optages ved hjælp af skjulte mikrofoner og udsættes digitalt for voyeurens tankegang.

Hermed skabes et nyt billed- og klangprog, som sætter den frie association og ordenes musikalitet over for den normale sproglige logik. Fra den 21. september kan man ringe til voyeur-linien på 32 95 78 88).

Morfia - en poetisk statuering.

Af Ditte Steensballe, digter, født 1971. Skulptør: Karen Salicath. Tøjdesigner: Trine Lager.

For at få en reaktion fra Morfia er man nødt til at berøre dele af hendes krop direkte. Herved overskrides grænsen for den menneskelige blufærdighed, og der opstår en anden form for digtmodtagelse end den traditionelle, som vi kender fra bogform og oplæsningsarrangementer.

Interaktivt multiemedieværk.

Af Christian Yde Frostholt, digter, født 1963.

En computeranimation med fokus på lyden af en tekst.

Værket består af fire dele: En oplæst tekst, samme tekst i en varieret grafisk udgave, udvalgte reallyde og fotografier. Delene knyttes sammen til et univers svarende til en bog med indbygget lyd, bevægelige tekster og billeder. Helheden præsenteres på en iMac.

Mose-performance.

Af Ole Korneliussen, forfatter, født 1947.

I det klaustrofobiske rum, der leder tanken hen på en fængselscelle i det østlige Asien, kan man på lystavlen se nødmorsesignalet mayday-mandalay i SOS-rytme køre synkront med lydene af det buddhistiske tempels klokke (streg) og militærets riffelskud (prik), som synkroniseres med blink fra et stroboskop og en controller.

Tiltalelser.

Af Eric Andersen, intermedia-og performancekunstner, født 1943.

En flere timer lang solo for forbipasserende. Rundetaarn genindstiftes som det lydtrum, det oprindeligt var bygget til. Tårnets særlige spiralakustik med alkymistiske overtoner bliver trukket frem af glemslen. Produktionen transmitteres over Vatikanets radio ved årtusindeskiftet. Halm og kareter vil kunne forekomme.

Ord på snor.

Af gruppen Æter - Gry Bagøien, født 1975, Jacob

Kirkegaard, født 1975 og Morten Meldgaard, født 1970.

Ord på snor er bygget op omkring seks spolebåndoptagere med hver deres loop. To slags loops, tre med ens rytmer og

tre med ens ordrækker, danner ved hjælp af de gamle båndoptageres eget tempo en tilfældighedens historie og musik. Lyde og ord fra selve udstillingen optages løbende og flettes ind i installationen.

Rundt om lyden.

Af William Louis Sørensen, multimediekunstner, født 1942. Der gik Rund i den, derhenne ad Købmagerens gade til, duerne kurrede, fårene mæhede, mejetærskeren larmede..... Lydt var det, derinde i Rundetaarn!

Touristen begiver sig med god tid op ad rundgangen kiggede ud af vinduerne, og familien Dialekt fra Danmark er på besøg i Dronningens København, imens enhver børnehave larmer forbi. Til sidst drejer vi ind ad den virtuelle sneglegang på Internetadressen <http://www.isa.dknet.dk/~william/Rundelydt>

Genkaldelse.

Af studerende ved Det Danske Kunstakademi, Marika Seidler, født 1972.

Genkaldelse bygger på erindringen om et tilfældigt møde med en udenlandsk mand sommeren -97. En gåtur og en aften danner tidsrammen for en teatralisk rekonstruktion. Samtalen er flyvsk og til tider absurd. På hver deres måde overskrider de hinandens grænser i en afsøgning af forestillingen om den anden. I flash back fra nutiden afbrydes de af kvindens tankestrøm, en indre monolog af flydende billeder, genkaldt gennem hypnose.

Værker der afspilles i lyttebiografen i Bibliotekssalen:

Det patologiske kontinuum.

Af Ursula Andkjær Olsen, forfatter, født 1970.

Værket angår forbindelsen mellem den uartikulerede menneskelige lyd og den gennemartikulerede sproglige struktur. I "det patologiske kontinuums" højlydte udfoldelse indføjedes de "patologiske" lyde eller gestus i et rytmisk forløb, der ikke i sig selv er sprogligt, men som i samspil med den mere og mere dekomponerede tale vil nærme sig denne.

Fortællingen om "Den gamle spillemand".

Af Rune T. Kidde, tegner, forfatter og fortæller, født 1957.

Historien om den gamle spillemand og historiefortæller, der engang for længe siden blev dømt til døden ved hængning i et land, der rustede sig til krig. Digtet "Nu" fra Rune T. Kiddes samling "Fuglefri" indgår i fortællingen. Det er sat i musik af Christian Søgård og indsunget af operasangerinden Marika Nymann med orkestret La Danza.

Mundhulens værksted - en komposition for elektronisk manipuleret stemme.

Af Niels Lyngsø, digter, født 1968.

Kompositionen tager udgangspunkt i digtet "Hvis man går ind i mundhulens værksted.....". Ved hjælp af elektronisk manipulation fremstilles et kaotisk og til tider vuggende lydlandskab, der hvisler og klikker, men også ind imellem lader enkelte ord træde frem.

Værker der kan opleves i Sneglegangen:

VOX BLOMST, Rundetaarn

Af Astrid Gjesing, digter, født 1952.

VOX BLOMST er en performance, der opføres hver lørdag-eftermiddag i udstillingsperioden. Lyrikeren Astrid Gjesing står i Observatoriet og oplæser 4.000 danske blomsternavne. Det er navne som Aften-Pragtstjerne, Bittersød Natskygge, Jomfru Maria Sengehalm og Brokurt. Lyden transmitteres fra Observatoriet hele vejen ned gennem Sneglegangen. Gennem sproget skabes mødested mellem jord og himmel.

Månesange fra Skilsmissebørnenes kvarter. (Entré.)

Af Catrine Werchmeister, forfatter, født 1971, i samarbejde med musikeren Katrine Suwalski.

Dette requiem til kernefamilien er inspireret af kvarteret omkring Rundetaarn. Her er mange af 68ernes børn vokset op, og nu hvor deres revolutionerende forældre er fløjet fra reden, kan de selv danne nye familier.....eller.....

Månesangene er blevet til i et samarbejde mellem digteren Catrine Werchmeister og komponisten og saxofonisten Katrine Suwalski. Der indledes med et tableau i Sneglegangen, hvor 12 pyjamasklædte skilsmissebørn giver det lyttende publikum et ord med på vejen. Koncerterne opføres live to gange ved fuldmåne: På ferniseringsdagen (dog ved aftenstide kl. 19) og ved udstillingens afslutning den 24. oktober kl. 19.

ARRANGEMENTER I FORBINDELSE MED LYDT I RUNDETAARN

Hvor intet andet er anført, foregår arrangementet i Bibliotekssalen kl. 19-21

Fredag den 24. september:

Fuldmånekoncert med forfatteren Catrine Werchmeister og musikeren Katrine Suwalski. (Entré.)

Begivenheden starter i Sneglegangen, hvor pyjamasklædte skilsmissebørn leder koncertpublikummet på vej.

Mandag den 27. september:

Tre verdensnavne og to sprog. Hölderlin, Baudelaire og Södergran på originalprog og i oversættelse.

Medvirkende: Peter Poulsen, François Marchetti, Niels Vigild, Herbert Zeichner, Birgitta Gervig og Henning Vangsgaard.

Tirsdag den 28. september:

Dansk som fremmedsprog.

Ved professor Erik Hansen, Dansk Sprognævn.

Onsdag den 29. september:

Rut grut med flut - et eventyr om den kiksede drengs kamp for at lære det danske sprog. Ved skuespiller Farshad Kholghi, kendt fra filmen "Pizza King".

Mandag den 4. oktober:

Stafetoplæsning af landets bedste litteratur. Oplæsning ved Christina Hesselholdt, Hans Flemming Hilt og Niels Vigild. Konferencier: Jacob Brønnum.

Torsdag den 7. oktober:

Digterne og sproget.

En aften med digterne Muniam Alfaker og Gregorz Wróblewski, skuespiller Ulla Koppel og oversætter Jakob Drung.

Konferencier: Kulturjournalist ved Berlingske Tidende Kristian Ditlev Jensen.

Mandag den 11. oktober kl. 19.30:

Dansk Udtale - forskydninger i dansk udtale gennem 150 år. Ved professor Jørn Lund, Dansk Sprognævn.

Tirsdag den 12. oktober:

Jugoslavien - hvad sker der?

Toni Liversage fortæller på baggrund af sine to bøger "Den jugoslaviske tragedie" og "Hvad skal det nytte?" samt talrige besøg i området om Jugoslavien i går, i dag og - i morgen.

Torsdag den 14. oktober:

Lydens betydning i lyrikken.

Ved digteren Niels Lyngsø.

Mandag den 18. oktober:

Inuit nipaata - grønlandsk digtning før og nu.

Ved grønlandskenderen Karen Nørregaard.

Søndag den 24. oktober:

Fuldmånekoncert med forfatteren Catrine Werchmeister og musikeren Katrine Suwalski samt 12 pyjamasklædte skilsmissebørn. (Entré.)

ARRANGEMENTER FOR BØRN, FEM DAGE I EFTERÅRSFERIEN KL. 15.

Mandag den 18. oktober:

Forfatteren Benny Andersen læser op af Snøvsen-bøgerne og nogle af sine mange børnerim for børn mellem 5 og 95 år.

Tirsdag den 19. oktober:

I Jan og Thorsteins rimrock-show skaber forfatteren Thorstein Thomsen og musikeren Jan Irhøj et lyddigt-univers, hvor børnerim undergår vild forvandling - fra rene rim til overdådig orkesterlarm! Fra 6 år.

Onsdag den 20. oktober:

"Så du lyden" er et show, hvor børn sammen med Dr. Lyd, alias Anders Bøgelund, undersøger lyden gennem alle vores sanser - for lyde kan høres, ses, lugtes og smages. En eftermiddag med sang, musik og røverhistorier.

Torsdag den 21. oktober:

To af landets bedste illustratorer, Thomas Balle og Hanne Kvist, tegner og fortæller for børn om deres arbejde. Arrangementet indgår i BogSLUGERugerne og er blevet til i samarbejde med Den danske Boghandlerforening.

Fredag den 22. oktober:

I Prop og Berta-showet får børn en musikalsk historieoplevelse, når de sammen med Bent Solhof og de flotte dukker leger, at de indspiller cd med sange og historier om Prop og Berta.

Hvis man går ind i mundhulens værksted
hvor konsonanterne dannes
af svælget og tungen og læberne
som en art lynlabyrinter
der omdirigerer luftstrømmen så
den hvisler og klikker og rasper
hvis man trækker tempoet ned
og går ind i labyrinten
slår sig ned under blæsten
hvis man med andre ord
forstørrer den støj
der lurker i ordene
hvis man går ind i larmen og
alt det som ikke kan synges
alt det som ikke kan stå selv
ser man at støjen blot er en sprække
ind til et mægtigt og helt andet rum
en vild hvid skov et arret bjergland med
rasende stude alerte soldater
en tummel der rumler som store motorer
og som det solfald der set fra et fly
bare bliver ved og ved og ved
og ved i voldsom violet

Konstellation nr. XXVII fra Force majeure af Niels Lyngsø: